

ΠΕΣΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ*)

Ἐδῶ θὰ εἶταν ὁ τόπος νὰ σφηνώσω ἕνα πλατὺ κομματί ἀπὸ τὸ γράμμα πού κρατῶ καὶ πού δείχνει πῶς φαντάζεται ὁ φωτισμένος ἰδρυτὴς τοῦ διαγωνισμοῦ τὰ βιβλία τοῦτα γιὰ τὰ παιδιὰ μας, εἰς τὰ τρία ἀναγνωστικά—καθὼς τὰ θέλει—γραμμῆν γιὰ παιδιὰ ὀχτῶ εἰς δέκα χρονῶν, καὶ πῶς τὰ ρίχνει στὸ χαρτί τὰ σκίτσα του, στοὺς ἄλλους ἀφίνοντας τὴν ἐγνοία νὰ τὰ συνθέσουν εἰς λαχταριστὰς εἰκόνες χρωματισμένους ὀλοζώντανα, μεστὴς καὶ ἀπλωτές, τὰ ζωντανὰ του παραδείγματα. Πιστὸ, τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Φωτιάδη, εἰς ὅσα μᾶς κανοναρχεῖ, εἰς γενικώτατα, ἢ ἀναγνωρισμένη παιδαγωγικὴ καὶ ἀπάνου στ' ἄλλα, εἶσι μὲ τὴν νόστη καὶ μὲ τὴν δροσιὰ τῆς γλώσσας πού μεταχειρίζεται, φουξὲ σὰ μιὰ κινουρία ψυχὴ εἰς τὰ βιβλία τοῦ σκολειοῦ, δείχνεται εἰς νὰ ἦνε μιὰ νέα πρωτομεταχειριστὴ διδασκαλία, μεθὰ τὴ φαντασία μας, κάνει νὰ ξανοίγουμε σὰν περιβολὴ τὴν σάλα τῆς παραδόσης, τὸ μάθημα σὰν εἰδύλλιο, καὶ τὰ ἀναγνωστικά βιβλία εἰς συμφωνίας μουσικίας.

«Πρῶτο. — Γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ νοῦ. Πρῶτα ἀπ' ὅλα προσοχὴ εἰς τὴ φύση πού τριγυρνᾷ τὸ παιδί. Φυτὰ καὶ ζῶα — Δέντρα, βουνά, θάλασσα — πέτρες, ὄρυχτά, μέταλλα — κηπουρικὴ, γεωργία, χτηνοτροφία — ἢ κηστία, τὸ ἄλογο, τὸ βῶδι, τὸ πρόβατο. Τὰ καλὰ τῆς θάλασσας δὲν μποροῦμε βέβαια νὰ τὰ κρῦψουμε εἰς ἕνα τόπο πού ὅλοι μας ἀπὸ μικρὰ ἀφθίνα βλέπουμε ἀπὸ παντοῦ. Ὅμως νομίζουμε πῶς οἱ περιγραφές τῆς θαλασσινῆς ζωῆς πάντα πρέπει νὰ τελειώνουν μὲ τὴν ἰδέαν, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ γυρισμοῦ εἰς τὸ χῶμα τῆς πατρίδας.

«Νὰ δειξομε πῶς ἀξίζει τὸ χῶμα πού μᾶς θρέπει, πῶς εἶναι ἡμεῖς ἐκεῖ καὶ τὸ χῶμα πού μᾶς θρέφει, στοὺς κάμπους, εἰς τὰ δάση. Ὅσο μεγάλοι καὶ ἐνδυναμοί οἱ κόποι τῆς ζωῆς ἀφθίης, ὅσο μικρὰ τὰ κέρδη, παλε προτιμώτερον ἀπ' τὴν ζωὴν εἰς τὴν Πολιτείαν μῆσιν. Αὐτὸ τὸ αἶσθημα μάλιστα πρέπει νὰ τονώσουμε. Περιγραφὴς ἀπὸ ὠραία μέρη στεριανὰ (βουνά, δάση, κάμπους) τῆς μεγάλῃς μας πατρίδας, καὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη.

«Δεύτερον. Μαζὶ μ' αὐτὰ πού εἶπαμε καὶ πού εἶναι τὰ πρῶτα καὶ δυνατὰ μορφωτικά γιὰ τὸ ἦθος.

*) Κοίτα τὰ δύο περσμένα φύλλα τοῦ «Νουμά».

καὶ σοῦ γελᾷ μὲ τὴ βροντερὴ φωνή του, χαδεφτικὰ. Σωπαίνεις, λὲς καὶ τσιτώνεις; τῆς τῆς σου, νὰ κούσης, νὰ καταλαβῆς. Καὶ καταλαβαίνεις, καὶ ἀκούς, ἐπειδὴ τώρα τὸ νοιώθεις; ἀπὸ τὴ φωνὴ του τὴ δυνατὴ, ἀπὸ τὴ φωνὴ πού θάρρος σου δίνει, τὸ νοιώθεις πῶς, ὅταν τὸ σουρούπων κλακώνει, εἶχει πλάγι σου βοηθὸ τὴν ἀθρώπινη συντροφιά.

Μὰ ἐσύ, μισό μου, θὰ νοιώθεις, εἰς θῆκους καὶ κατὶ ἄλλο. Νὰ σοῦ πῶ τὸ μυστικὸ μας! Ἐφκολα, πολὺ ἐφκολα πάντα, συναγρικιοῦνται τὸ ἐγγόνι καὶ ὁ παππούς, τὸ μωρὸ πού ἀνατέλλει καὶ ὁ γέρος πού βασιλεύει, τὰ θρωπᾶκι πού ἀρχίζει καὶ ὁ ἀθροπος πού τελειώνει. Γιὰ τοῦτο ἔχουμε ἀνάμεσά μας κρύφεις, ἀλαλες κουθέντες ἀγαθές. Ξέρει ὁ παππούς, ὁ παππούς ξέρει τὰ περασμένα, τὰ παρούμενα καὶ τὰ μελλούμενα τὰ ξέρει. Ἐσύ τᾶκουσες τί σοῦ λέει ὁ παππούς. Ναι, παιδί μου, ναι, χρυσό μου, ναι, κουκλίτσα μου, ναι, μωρό μου, τέτοια ὅπως σοῦ τὴν ξήγησα, εἶναι ἡ ζωὴ. Ἐχει τίς πίκρες τῆς, τὰ βᾶσκά τῆς, εἶχει τὰ κλάματα, εἶχει τᾶφραστὰ τῆς ἰδανικά. Ὡστόσο κοίταξέ με, ἀγγελούδι, πῶς σοῦ μιλῶ καὶ δὲν κλαίω.

Καὶ τότες, ἀγγελούδι μου, χαμογελᾷς.

*

Ἐσύ πού εἶδα τὸ χαμόγελό σου τὸ πρῶτο, ἐσύ πού θὰ διῆς τὸ στερνό μου, θὰ κλάψης καὶ τότες. Μαρία-Ἐλένη, ὅπως σήμερον κλαίς. Μὰ θὰ θυμηθῆς καὶ τὰ λόγια τοῦ παπποῦ. Ὁ παππούς εἶδε πολλά, ἔπαθε πολλά, ἐκλαψε καὶ ὁ παππούς. Ἴσως ὅμως, ἀπὸ τὰ κλάματα καὶ ἀπὸ τὰ παθια ἔμαθε νὰ παίξῃ μαζί σου, ἔμαθε μὲ τὸ χαμόγελό σου νὰ χαμογελᾷ.

Χαμογέλα μου, Μαρία Ἐλένη. Χαμογέλα. Εἰ-

(Ἀπὸ τὴ «Crestomazia Neellenica») ΨΥΧΑΡΗΣ

Ἀρδόνια τῆς Ἀνατολῆς, καὶ σεῖς, πουλιὰ τῆς Δύσης, λαλεῖτε νὰ ἐμπνήσετε τὸ νιν ὅπου κοιμᾶται καὶ ἀνίσως τὸν ἐμπνήσετε, χρυσὰ θεὰ σὰ; κάμω καὶ θὰ σὰς πάω εἰς χρυσικὸ γιὰ νὰ σὰς ἀναλώσω, νὰ κάμ' τὰ νύχια σας χρυσὰ καὶ τὰ φτερά ἀσημένια καὶ τὴν κορφή τοῦ κεφαλοῦ ἀγνὸ μαργαριτάρι.

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ'

— Ἐνοια σου, Μαριώ μου, μὴ συχίζεσαι γι' αὐτὸ τὸν ἀχάριστο! Ἄλλη φορὰ μὴν τοῦ τρίψης τὴν κοιλιὰ του νὰ ἰδῆ αὐτός! — τῆς εἶπε γελῶντας ἡ κυρία Σεβαστὴ καὶ τῆς χεῖδεψε τὸ κεφάλι τῆς. — Ἀρῆ, ξέρε τί μ' εἶπε πὸ δῶ ἡ ψυχωμένη σ'; Θὰ σὲ πᾶρ' εἰς τὴν Ἀθήναι, λείει, χαρὰ εἰς τὴν τύχη σ' καλομοίρα!

Ἡ Μαριώ στήλωσε εἰς τὴν Σεβαστὴν τὰ μεγάλα καὶ διάφανα μάτια τῆς, τὰ γεμάτα ζωὴ καὶ καλοσύνη, εἰς νὰ βύβιζε τὴν ματιὰ εἰς τῆς ψυχῆς τῆς τὰ κατάβαθα. Περίμενε κανεὶς νὰ ἰδῆ μέσα τῆς τὴν λάμψη τῆς χαρᾶς, τὸ χαμογέλασμα τῆς ἐλπίδας, μὰ δάκρυα θλιβερὰ εἰς λίγο τὰ θολώσανε. Κατέβασε ντροπαλὰ τὸ κεφάλι καὶ μελιὰ δὲν ἔβγαλε. Τί

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 308.

γινότανε μῆς' εἰς τὸ παράξενον κείνον κεφάλι; — Δὲ μιλᾷς τῆς μάνας σου, Μαριώ; Θὰ κλάψης, παιδί μου; δὲν εἶς' εὐχαριστημένη νάρθηξ μαζὶ μου;

Μὲ μῆνα θῆναι κακιομέν' ἡ Μαριώ καὶ δὲ θέλει νάρθη τῆς εἶπ' ὁ Γιάννης, ζουγραφίζοντας εἰς μιὰ πλάκα τὰ τετράγωνα τῆς τρίλιζας.

Ἡ Μαριώ τοῦρριξε μιὰ παράξενον ματιὰ καὶ τὰ ποκρίθησε στεναχωρημένα: — Τί θὰ μὲ κᾶν' ἡ κυρούλα μ' εἰς τὴν Ἀθήναι; γιὰ φόρτωμα; εἶδες ποτὲ σ' θυμᾶρ' φουτεμένο εἰς γλάστρα; καὶ ἐν τὸ φουτέψης θὰ μαραθῆ νὰ πᾶθ'!... Γὼ δὲν ξέρ' πολλὰς δουλιές, ξέρω χωριάτικα πράματα, πού δὲν τᾶχτε εἰς τὴν μεγάλην χώρα, καὶ εἶμαι μεγάλ' πιὰ καὶ δὲν μπορῶ νὰν τὰ μάθω...

— Ἐγὼ σὲ θέλω, κορίτσι μου, εἶπ' ἡ Σεβαστὴ, ὅπως εἶσαι καὶ μ' ὅτι ξέρεεις. Λίγο λίγο θὰ συνεθίσῃς καὶ τὰ πράματα τῆς μεγάλης χώρας.

— Ἀρ' σὺψε καὶ φίλα τῆς τὸ χέρ', πανάθεμά σε! Κάποιου χαρίζανε γάϊδαρον καὶ τὸν κοίταζε καὶ εἰς τὰ δόντια!

— Σὰν τὸ θέλ' ὁ Θεὸς ἠάρθῶ, κερούλα μ'! Ἄς ἔχουμε γιὰ καὶ βλέπομε!

— Ἐγὼ τὸχω σίγουρον, Μαριώ! Ἀπὸ σήμερον

θὸς, νὰ δίνουμε ποιήματα—παραμῦθια— θρύλους— γνωμικὰ—παροιμίες—κατὰλληλες ὑγιεινῆς συμβουλῆς—πᾶστρα—μολύσματα—πυρετοί, τὰ αἴτια τοῦ παροξυσμοῦ, τῆς φθίσης, κτλ. Κομάτια πού νὰ δείχνεται τί καταφέρνει ἡ θέληση, ἡ ἐπιμονή, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀφοβία.

«Τρίτο. Μόρφωση τοῦ πολιτῆ. — Στὸ ἀναγνωστικὸ τοῦ τρίτου χρόνου κομάτια ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μας, μάλιστα τὴν πιὸ κοντινὴν εἰς μᾶς κομάτια πού νὰ κεντοῦνε τὸ θαυμασμὸν, τὸ σεβασμὸν τοῦ μικροῦ στοὺς ἥρώους πού θυσίασαν τὴν ζωὴν τῶν, τὸ ἔχει τῶν, τίς δυνάμεις τῶν, γιὰ τὴ σωτηρίαν, γιὰ τὸ μεγαλεῖον, γιὰ τὴ δοξὰ τῆς κοινῆς, τῆς μεγάλης μας πατρίδας.

«Περιγραφὴς ἱστορικῶν μερῶν. — Συστηματικὰ νὰ πορφύουμε αἰσθήματα ἀτομικὰ, ὑπερβολικὴ ψυχρονία, ὑπερβολικὴ ὑποταγὴ εἰς θελήματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλα τέτοια χαλκρωτικά τοῦ ἐγῶ.

«Ἰερὴ ἱστορία δὲ θέλομε. Ὡς τόσο θέλομε μεγάλη ἀφοσίωση εἰς τὴν πίστην μας, πού μ' ἐξωτερικὰ σημεῖα στερεώνεται. Καὶ οἰκτιρῶντες τοὺς ὅσοι ἀλαζοπιστοῦνε.

«Κ ἡ ἀρχαία μας ἱστορία θέλει πολλὴν προσοχὴ εἰς τὴν μεταχείρησιν...»

2

Ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τοῦτο δὲ θὰ εἶχα σχεδὸν τίποτε νὰ εἰπω δὲ θὰ εἶχα σχεδὸν τίποτε νὰ τοῦ ἀλλάξω. Λυποῦμαι πού δὲν ἔχω καιρὸν, καὶ πού δὲν ἔχω θάρρος, γιὰ τέτοια καὶ ἰερὰ καὶ γερὰ δουλειὰ σημαντικώτατη πού θέλει περισσὰ χαρίσματα νὰ ταίριαξῃ καὶ σύμμετρον νὰ τὴν καταπιαστῆς, γιὰ νὰ μιλήσῃ τοῦ παιδιοῦ εἰς δάσκαλος μαζὶ καὶ εἰς ποιητῆς κατὶ πολὺ δύσκολο γιὰ μὲ. Λυποῦμαι πού τὴ χρεῖται μου νὰ συμπληρώσω κάποιον μου ἄλλο πρόγραμμα ἀκριβῶς, μὲ ἐμποδίζει καθεὶ ἄλλο κοίταμα. Δὲν μπορῶ νὰφοσιωθῶ εἰς τέτοιο ἔργο, καὶ μοναχὰ πού τόνειροῦμαι. Καὶ στοχαζομαι τὸ βιβλίον πού δὲ θὰ γράψω, τὸ στοχαζομαι πυκνοφυτρωμένο ἀπὸ τοὺς σπόρους ὀλοῦς πού τοῦ ἐρριξε τὸ πρόγραμμα τὸ Φωτιάδικον. Καὶ μαζὶ σημαδεμένο καὶ γιομάτο ἀπὸ κατὶ, πού μπορεῖ νὰ φοβίση, εἶσι σὰν πρωτόφαντο, καὶ σὰν ἀπρομελέτητον ἢ πρόωρον ριμμένο, εἰς κατὶ πιὸ πλατὺ καὶ πιὸ βαρὺ γιὰ νὰ τὸ χωρήσῃ καὶ γιὰ νὰ το βαστάξῃ ὁ νοῦς τοῦ παιδιοῦ. Τόνειροῦμαι: τὸ βιβλίον μου εἰς ἕνα συγκεραττὸν πιδεξίον ταίριασμα τῆς

εἶσαι δικιά μου, τέλειωσε!

— Σὰν εἶσαι, τὸ λοιπόν, κακί καὶ δὲ μᾶς ἀγαπᾷς καθόλου, κόπιασε δῶ νὰ παίξομε μιὰ τρίλιζαν, νὰ ἰδῆς τί εἶσι βερύκοκκο! Κόπιασε, σοῦ βασταίει; — εἶπ' ὁ Γιάννης, μαζεύοντας δύο λογιῶν πετραδάκια, γιὰ νὰ ξεχωρίζουνε...

— Ποιὸς σ' τῶπε, κύρ Γιάνγκο μ', πῶς δὲ σὰς ἀγαπῶ;

— Ἄμ νὰ πού δὲν ἔρχεται μὲ κέρει μαζί μας... Μαριώ, τᾶστρα πετραδάκια τὰ θέλω γῶ: σὺ νὰ πᾶρῃς τὰ μαῦρα...

— Ὁ, τ' ἔθες τοῦλόου σου δός μ'...

— Ὄψ! — ἔκαν' ὁ Κώστας — τρίλιζαν παλε θὰ παίξετε;

— Παίξε καὶ σὺ μὲ τὸ Θόδωρον... Σὲ πειράζει, ἀδερφέ;

— Σὰν εἶν' εἶσι γῶ φεύγω! Κατεβαίνω εἰς τὰ Κόματα...

— Ὡρα σου καλὴ! Περίεργον καὶ αὐτὸ, μὰ τὴν κλήθειαν!... Ἐλα Μαριώ, κάτσε δῶ κοντὰ μου. Ἐβαλα...

— Ἐβαλα καὶ γῶ.

— Ὅλο τοὺς σταυροὺς μου κυνηγᾷς. Στάσου νὰ ἰδῆς...